

Cílem této rigorózní práce je popsat vztah manželského světského práva k právu církevnímu na území českých zemí v letech 1783 až 1992. Vztah těchto právních systémů v oblasti manželského práva do značné míry zrcadlí obecný vztah státu k církvím a náboženským společnostem v popisované době. Proto je nutné dotknout se i tohoto vztahu v obecné rovině. Tato práce se zabývá velmi rozsáhlým časovým obdobím, ve kterém se měnilo postavení v našich zemích dominantní, a to nejen co do počtu příznivců, ale i propracované organizační struktury a právnímu systému kanonických norem, katolické církve. Bude dotčeno i postupné prosazování náboženských svobod, postavení dalších křesťanských církví, jakož i emancipace a odstraňování diskriminace židovského obyvatelstva.

Tato práce se věnuje vývoji na území českých zemí. Stejně jako se v předmětném období měnil státní celek, jehož bylo území českých zemí součástí, několikrát se radikálně změnil i politický systém a ideologická orientace státu. A to se pochopitelně odrazilo i na vztahu státu k církvím, zásahům do jejich organizace, poměru k jejich právnímu řádu a ke svobodě vyznání obyvatelstva vůbec. Popis začíná obdobím, kdy české země byly součástí habsburského soustátí, jehož tehdejší vládcí zastávali myšlenky osvícenského absolutismu. Toto období je charakteristické preferencí Katolické církve, která však přišla o autonomní postavení a dostala se do státního područí. Pozitivněji můžeme hodnotit postupné prosazování tolerance nekatolických církví a odstraňování diskriminace židovského obyvatelstva, které je završeno v druhé polovině devatenáctého století. V dalším období se dostáváme do prvorepublikového Československa respektujícího náboženské svobody a přes mnohé problémy tehdejší doby nastolujícího příznivý kurz právního, politického i hospodářského vývoje. Po dvaceti letech pozitivního vývoje však bohužel naše země upadá do půl století trvajícího období diktatur. Po nacistické okupaci, jejíž hrůzné dopady pocítilo především židovské obyvatelstvo, následuje několik desetiletí trvající období

komunistického režimu, vyznačující se mimo jiné tvrdým zásahem proti náboženské svobodě. Výklad je z časového hlediska zakončen rokem 1992, kdy po obnovení demokracie po roce 1989 byla přijata pro manželské právo významná novela zákona o rodině č. 234/1992 Sb., znamenající návrat k alternativní formě uzavření manželství.

Popis vztahu manželského práva k právu církevnímu má vlastně několik vrstev. Jde zde o vývoj tohoto vztahu z časového hlediska v předmětném období, dále o popis rozdílů mezi pojetím manželského práva v právu státním a pojetím v právu církevním. V počátečním období tohoto vztahu je zásadní ovlivnění občanskoprávní úpravy právem kanonickým, kdy můžeme hovořit o recepci církevních norem upravujících manželské právo do práva světského, respektive občanského. Zřetelnější občanskoprávní rysy dostává manželské právo v období první republiky. Dále manželské právo dostává odlišnou podobu v komunistickém Československu.

Z předchozího odstavce je patrné, že jsem se při vypracování této práce musel zabývat otázkou, jak nejlépe a nejpréhledněji zvolit její strukturu. Práce je rozdělena do třinácti kapitol. První kapitoly jsou věnovány popisu teoreticky možných vztahů mezi státem a církvemi a náboženskému složení obyvatelstva českých zemí. Další kapitola ve stručnosti popisuje vývoj manželského práva do vydání josefinského manželského patentu. Po té následují kapitoly věnované manželskému patentu a podrobný popis jednotlivých institutů manželského práva ve Všeobecném zákoníku občanském a jejich srovnání s kanonickým pojetím. Další kapitoly pak popisují změny k jakým v úpravě manželského práva došlo v době první republiky, nacistické okupace a komunistického Československa. Na závěr je pak uvedeno, jak se v oblasti manželského práva odrazil pád komunismu a návrat k demokratickému právnímu řádu. Změny manželského práva jsem se snažil popsat v širším rámci společenského vývoje.